

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI: DR. RÉVÉSZ IMRE.

FŐMUNKATÁRS: DR. SZÁSZ IMRE.

Megjelenik minden szombaton.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
DEBRECEN, KOLLÉGIUM.

Előfizetési ár félévre hét pengő.

Kis templomok.

A kis templomokról egyszer már írtam ezen a helyen. Most ismét aktuálissá teszi ezt a témát a debreceni egyházközség új adómegállapítása és az utóbbi két lelkipásztorvlasztás eredménye.

Egyik miatt sem akarok gáncoskodni. Az új adómegállapításra bizonyára szükség van és kétségtelen, hogy a debreceni egyházközség az így most már huszonöt százalékra emelkedett adójával sem tartozik a legterheltebb egyházközségeink közé. A lelkipásztorvlasztás eredményében meg azt az egyetlen tanulságot lehet látni, hogy a mostani választási rendszer mellett nem is lehet elképzelni az egyházi életben legfontosabb tisztség betöltését másképen, mint úgy, ahogy itt is történt. Ez nem valami vigasztaló ugyan, de nem helyi tünet.

Aktuálissá teszi azonban a kérdést egyrészt az a jelentés, amellyel az új adó megállapítására irányuló javaslatot a presbiterium elé terjesztették, másrészt a lelkipásztor választásánál a szavazatok miként megoszlásának módja.

A jelentés azt adta elő, hogy az egyházközségnek az eddigi tizenöt százalékos adó éppen elég volna nemcsak a folyó szükségletek fedezésére, hanem a további fejlődés biztosítására is, hiszen a közszükségleti pénztár kétszáz ezer pengő felesleggel zárult, tehát minden esztendőben lehetne — nem én mondom, hanem a jelentés mondta — egy új templomot építeni. Ellenben szükségessé teszi az adóemelést az iskolai pénztárak nagy deficitje, amit elsősorban az állami hozzájárulások csökkentése idéz elő.

A magam részéről ezt az okoskodást nem tudom követni. Az én elgondolásom szerint addig, míg az iskolákat az egyház veteményes kertjeinek tekintjük és mindenestől az egyház testéhez tartozóknak mondjuk, az iskolák szükséglete is szorosan vett egyházi szükséglet éppen úgy, mint a lelkipásztorok fizetése és éppen úgy vagy még jobban, mint az egyházi közigazgatás szükséglete. Még jobban az utóbbinál azért, mert az egyházi közigazgatásnak egy igen jelentékeny részét, sok olyat, amit ma Debrecenben

fizetésért látnak el, el lehet látni díjazás nélkül, az egyház iránti szeretet alapján végzett önkéntes munkával, aminthogy az egyházközségek kilencvenkilenc százalékában és a magasabb egyházigazgatási alakulatoknál ingyen vagy minimális tiszteletdíjért látják el. Ellenben az egyház tanáraitól és tanítóitól, akik élethivatásuk szerint készültek erre az életpályára, ingyen munkát sem várni, sem remélni nem lehet. Mindenestre elég szomorú, hogy az állam, amely eddig jelentős támogatásban részesítette az egyházat ezen feladat végzésében, ezt a támogatást jelentékenyen csökkentti, ám ebből nemcsak az következik, hogy az államot igyekezzünk a magasabb hozzájárulás visszaállítására rábírni, hanem még sokkal inkább az, hogy az egyház találja meg a módot a szükségletek előteremtésére, egyrészt egyéb kiadásai csökkentésével, másrészt a bevételei fokozásával.

Vagyis az az egyházi adó, amelyet az iskolák fenntartása érdekében kell szedni, semmivel sem kevésbé szorosan vett egyházi adó és semmivel sem kevésbé az egyháztagoknak az egyház iránti buzgóságára van alapítva, mint az az egyházi adó, amelyből egyéb egyházi szükségleteket kell fedezni. Az elkülönítésnek legfeljebb abból a szempontból van meg a jogosultsága, hogy az állam tényezői, amelyek ma már ebbe is beleszólást nyertek a túlságos összeolvadásunk folytán, ne emelhessen kifogást az egyházi adó magassága ellen. De a magunk számára nem lehet azzal érvelni, hogy ez pedig nem egyházi szükséglet, hanem iskolai szükséglet.

És ha a debreceni egyházközség nem minden esztendőben, hanem csak minden tizedik esztendőben építene egy kis templomot, az adónak az emelkedése ellen talán azok sem panaszkodnának, akik nem ismerve az egyházi adó másfelé való mértékét, már ezi a huszonöt százalékot elviselhetetlenül magasnak találják.

Azoknak a kis templomoknak a sorozatos építése ugyanis nemcsak külső erőgyarapodást mutatna, hanem belső megerősödést is hozna magával.

Nem éppen azért, hogy az Isten ígését több helyen lehetne hallgatni, mint most. Hiszen,

sajnos, úgylátszik, hogy nagy ünnepektől és kivételes alkalmaktól eltekintve, a mostani templomokban is elfér az ígére szomszédhozók serege. Hanem azért, mert a kis templomok építése szükségképen maga után vonja a külön gyülekezetek kialakulását és ezzel a bensőségesebb egyházi életet.

A bensőséges egyházi életet ugyanis nem lehet elérni mással, mint a lelkipásztor és a hívek szoros összeforrásával, aminek viszont nem lehet az eszköze hét papnak öt templomban sorba-prédikálása, hanem csak az, hogy minden pásztornak meglegyen a maga nyája és minden nyájnak a maga felelős pásztora.

Ennek a pásztornak a személye sem lehet közömbös. Egészen bizonyos, hogy akkora városban, mint Debrecen is, nem lehet egyenlő sem a gyülekezet, sem a pásztor.

A legmagasabb intelligenciától a legszerényebb viszonyokig változik a hívek serege. Egészen érthető, ha az igények különbözőek az egyik, mint a másik rétegben. Az egyik csoport számára annak a pásztornak, akit a másik csoport a legőszintébb magasztalással ünnepel, túlságosan egyszerű a tanítása; a másik csoport nem bírja követni azt, akit amaz mintául állít mindenki elé.

Alkalmat kell tehát adni arra, hogy mindenki megtalálhassa a magáét.

Eszem ágában sincs összehasonlításokat tenni a legutóbbi választásnál szerepelt jelöltek között. De az bizonyos, hogy az egyik jelölt a város belső részein levő körzetek mindegyikében többséget kapott, a másik viszont a külső területek mindegyikében jelentékenyen vezetett.

Hát alkalmazkodjunk teljesen a többségi elvhez és nyugodjunk meg abban, hogy aki több szavazatot kapott, az az állás betöltésére hivatott. Ámde kérдем: elkerülhetetlenül szükséges az, hogy mindig a külső területek egyszerűbb igényű lakossága válassza meg egyik lelkipásztort?

Az a helyes, hogy válasszon az is magának valót, de a bensőség is választhasson ismét a maga igényeinek megfelelőt.

Ez nemesak a lelki harmónia biztosítása érdekében szükséges.

Az egyháznak kötelessége minden lelket megőrizni, a legszerényebbet és legegyszerűbbet is. De ebből nem következik, hogy a jobbmóduakkal nem kell törődnie.

A debreceni egyházközség tagjai közt vannak olyanok is, akik most már az új adókuleszerint ezer pengő, vagy annál több egyházi adót fizetnek. Az olyan egyháztagnak a száma pedig, akiknek évi egyházi adója száz pengőt elér, elég jelentős.

Rettenetes kár és rettenetes felelősség, ha csak egyetlen egyháztagnak is elkedvetlenedik és elidegenedik az egyháztól. Rettenetes kár és rettenetes felelősség akkor is, ha ennek nincs semminemű anyagi következménye. Ámde, ha ilyen elkedvetlenedések és — Isten ments —

kiválások olyanok részéről találnának bekövetkezni, akik az egyházi adó nagyobb összegű tételeit fizetik, az még külön anyagi károsodást is jelentene.

Bekövetkezhetnek az az eset, hogy az egyház közszükségleti pénztáránál ma még büszkén felmutatott felesleg megszűnik, vagy nagyot esőkken.

Jobb lesz azokat a kis templomokat addig építeni, míg ilyen szomorú eredmény veszedelme be nem áll. Mert aztán akkor találunk kapkodni az új templomok után, amikor kieszik a kezünkől az anyagi erő azoknak a megépítéséhez.

K. B.

Megjegyzések az egységes liturgiához.

II.

A mult alkalommal rámutattam arra, hogy az egységes liturgia-tervezet sok „vagy”-lagos megállapítása és fogyatkozása még az eddiginél is nagyobb eltérésekre, zavarokra adhat alkalmat. Ennek előrebocsátása mellett tárgyaltam a predikációs és alkalmi istentiszteletekről. Legyen szabad futólag még egy néhány megjegyzést tennem azzal a szándékkal, hogy nem kritizálni, hanem használni akarok a közös és nagyfontosságú ügynek.

3. Szimbolikus istentiszteletek.

a) A házasságkötés megáldásánál is olyan kettős lehetőséget nyújt az új liturgia, amire semmi különös szükség nincs. A 20. § ezt mondja: „A végbement gyülekezeti éneklés vagy orgonajáték után, vagy esetleg ezek nélkül is az esküdni akaró házaspár... stb”. Hol lesz itt az egység, ha az egyik gyülekezetben énekel, a másikban anélkül történik az esketés? Régebbi s jelenlegi gyülekezetekben is bevezettem a kántor által vezetett gyülekezeti éneket, mert az esketési szertartás természetes és egyúttal lélekemelő mozzanatának tartottam ezt, aminthogy a többi szimbolikus istentiszteletek: a papszentelés, a konfirmáció s a temetés sem történnek meg enélkül. Miért csak az esketés szertartása kivétel és miért vannak erre alkalmi énekeink, ha azok feleslegesek? Semmi akadályát sem látom egy olyan egyetemes rendelkezésnek, amely a templomban történő házasságkötés megáldásánál kötelezővé tenné a kántor által vezetett gyülekezeti, alkalmi éneklést. De ha nem lehet, akkor meg mindenütt eltiltandó éppen a régen óhajtott egység érdekében.

b) A konfirmációval kapcsolatban azt mondja a tervezet: „Jó szokás pünkösdi másodnapján végezni a konfirmációt s utána rögtön a növendékekkel együtt venni úrvacsorát” (38. l.). Egy másik helyen: „Az úrvacsorát a konfirmáltaknak azonnal s külön kiosztani nem szabad” (65. lap). Ha ebben az a legfontosabb — ami természetes —, hogy a növendékek csak a gyülekezet tagjaival együtt vehetnek úrvacso-

rát, a fenti megoldást szinte lehetetlennek tartom kisebb gyülekezetekben. Ősi tradíció, hogy úrvacsorasztaás ünnep első napján van. Nehéz dolog és talán káros is lenne, az úrvacsorát másnap délelőttre tenni át, vagy úgy megosztani akarni az úrvacsorázókat, hogy ünnep másodnapjára is jusson. De más tekintetben is mi értelme lenne ünnepi istentiszteletet, konfirmációt s úrvacsorasztaást egy alkalomra zsúfolni össze?! A legáltalánosabb szokás ma az, hogy a konfirmáció áldozó csütörtökön történik s az úrvacsorasztaás pünkösd első napján. Annyira általános és annyira helyes, hogy semmi akadály nem lehet ezen időpontok általános és törvényes megrögzítésének. Ha már úgy áll a dolog, hogy a konfirmációi előkészítés időtartama tekintetében „ahány ház, annyi szokás“, legalább a konfirmálás időpontja s menete tekintetében mutassunk valami egységet.

c) A temetéssel kapcsolatban nem lenne felesleges az uccai kíséző éneklésről, az uccasarkokon való megállásról, a sírnál történő kötött és kötetlen formájú kántori búcsúztatásokról is intézkedni, bár idevonatkozólag már vannak felsőbb hatósági szórványos rendelkezések. Údvösnek tartanám arról is beszélni, hogy veszedelmes és nagyon fertőző betegségben elhunyt halottak temetésénél milyen védekező teendői, illetve kötelességei vannak a lelkésznek önmagával és családjával szemben?

Nem lehetne s nem kellene-e népünket lassanként oda nevelni, hogy a minden utcai zajtól és házi állatoktól állandóan megzavart házi temetések helyett a templomi gyászistentisztelet legyen általánossá?!

4. Sákramentomos istentiszteletek.

a) A keresztelésnél, mint lényeg, egy igen súlyos feltétel szerepel: „Keresztelésnél a szülők jelenléte feltétlenül szükséges“, mondja az új liturgia. Ennek a feltételnek a teljesítését a gyakorlatban még soha sem tapasztaltam. Hogy ez ezután is hogyan lesz keresztülvihető s mi történik akkor, ha ezután sem lesznek soha jelen, nem tudom. Ma az a helyzet, hogy falusi híveink az újszülött gyermeket már két-három napos korában megkereszteltetik; tehát olyankor, amikor az édesanya még képtelen a megjelenésre. Nem tartozik ide, hogy e sietség mögött néha a gyermek élete fölötti aggodalom, néha képtelen babonák húzódnak meg (kicsérélik a gyermeket!), de az már ide tartozik, hogy ezen máról holnapra változtatni nem lehet. Itt már csakugyan nem lehet és nem szabad egységesíteni s vagy átmeneti időt is biztosítani kell vagy teljesen el kell ejteni ezt a követelményt.

Megtörténik, hogy kettőnél több keresztülő is van. Mi a véleménye erről s az ezzel kapcsolatos teendőkről az új liturgiának?

b) Az úrvacsora. Istentiszteleti szertartásainknál sehol annyi különböző gyakorlat nem mutatkozik, mint az úrvacsorasztaásnál. Minden liturgus tetszése szerint szűkítette vagy

bővítette annak kereteit a legkülönbözőbb agendák alapján. Úgy látom, hogy sok tekintetben az új liturgia sem vezet egységes eljárásra.

A tervezet szerint évenként legalább hatszor osztandó ki az úrvacsora. Erre a gyakorlatra ősi szokás ütötte rá a bélyeget, tehát felesleges azt mondani, hogy „legalább“. Világos rendelkezés az, hogy pontosan hatszor, de nagyobb gyülekezetekben, városokban még több alkalommal is osztható, ha ez kívánatos és szükséges. A hat úrvacsorasztaási napot pedig pontosan meg kell állapítani, mert nem válik dicséretünkre a bűnbánati hetek tartásában manapság mutatkozó rendszertelenség. Néha két-három hetes eltérések vannak az újkenyéri és újbóri úrvacsorasztaás időpontja körül. Leghelyesebbnek tartanám kisebb gyülekezetekben a következő úrvacsorasztaási időpontokat: bőjti (húshagyó kedd után), húsvéti, pünkösd, új kenyéri (aug. 20. után következő vasárnap, reformáció ünnepi-őszi (október 31-én) és karácsonykor.

Komoly megfontolás tárgyává kellene tenni, hogy a szertartás cselekvényei közé nem lenne helyes felvenni a kenyér és bor megáldását is rövid imádság keretében? Ne feledjük el, hogy ez sok gyülekezetben évszázados szokás és halottam egyháztagot, ki nem tartotta úrvacsorasztaásnak azt, amikor megáldás nélkül osztotta ki a lelkész a kenyeret és a bort. A bűnbocsánathirdetés után kellene beiktatni ezt a két, néhány sorból álló imádságot, amelynek megható, hitfelesztő ereje kétségen felül áll.

Az úrvacsorától megmaradt kenyér és bor körüli eljárás tekintetében négysoros rendelkezést tartalmaz csupán az általános utasítás 6. pontja. Nagyon szigorú szankcióval látnám el azokat a teendőket, amik az úrvacsorai kenyér és bor kezelésére vonatkoznak, mert vannak gyülekezetek, hol az úrvacsorasztaást a presbiterek barátságos poharazása követi vagy a templomban, vagy a lelkészi irodában. De vegyük a kenyérről és borral kapcsolatos kérdéseket sorban.

Milyenek kell lennie az úrvacsorai kenyérnek? Helyes-e, ha víz helyett tejet használnak, amint ez pl. az egész beregi traktusban szokás? Elfogadhatók-e kenyeret egy közismerten bűnös, rossz életű egyháztagtól? Büntetendő cselekedet-e az a szórványosan előforduló gyakorlat, hogy a kenyeret a kántor vagy a harangozó szeleteli fel? Mi történik akkor, ha osztás közben elfogy a kenyér? Az újabb kenyér behozatalánál van-e szükség valamilyen megáldásra, imádságra? Mi az eljárás, ha a lelkész a tányért véletlenül kiejti a kezéből, vagy egy szelet kenyér a földre, a porba esik? Hogyan kell eljárnia, hogy a botrányozás elkerülhető legyen?

Megengedhető-e, hogy néha könnyű lelkiismeretű adakozók dohos, penészes bora szolgáltatassék ki? A zsidó kocsmáros ismeretlen származású bora alkalmas-e az úrvacsorasztaáshoz? Az adományozott bort szabad-e vörös-rézből

készült korszakban tartani egy éjszakán keresztül? (Csodálatos, hogy igen sok egyházban éppen ebből az anyagból készítették kauciókat, aminek használata a legveszedelmesebb.) Nem kellő megbecsülés és tisztelet hiánya-e az, hogy az úrvacsorai bor ott áll tartalékban az asztal alatt, a földön? Nem volna-e elkötelezhető minden gyülekezet arra, hogy az úrasztalára echót készíttessen, amely alatt elfér az osztásra kerülő kenyér és bor? Mi a teendője a lelkésznek, ha osztás alatt a bor a kehelyből kiloccsan, vagy teljesen kiömlik a földre stb.? Mindezek olyan apró, de lényeges kérdések, amelyekre nem találunk feleletet az új liturgiában s amelyeket nem lehet csupán a lelkési prudenciára bízni, már az egységes eljárás érdekében sem.

*

A zsinat az egységes liturgia-tervezet elfogadásával kapcsolatban utasította az Egyetemes Konventet, hogy az Istentiszteleti Rendtartást *rövid végrehajtási utasítással* együtt a presbiteriumoknak küldje meg. Fenti megjegyzéseimből kitetszik, hogy nem rövid, hanem igen alapos és részletes végrehajtási utasításra van szükség, mert ha ez elmarad, akkor lesz egy új törvény, új liturgia, utasítás, végrehajtás és ellenőrzés, minden lesz, csak az nem, amit régen óhajtunk és akarunk: egység!...

Vásárosnamény.

Kelemen Gyula.

Ez a cikk az új liturgiáskönyv megjelenése előtt íródott, még a múlt őszön, de valami vagy postai, vagy egyéb zavar miatt a felelős szerkesztő kezébe sohasem jutott el. Szerzője most újra beküldte és mi igen szívesen közöljük, noha aggályaival nem minden ponton értünk egyet s azt hisszük, ezek némelyikét azóta már az új liturgiához fűzött igen részletes utasítás öbenne is eloszlatta. Nézelünk szerint különben éppen semmi akadály sincsen annak, hogy az új liturgia életbeléptetése körül felmerülő tapasztalatokat, apróbb-nagyobb fennakadásokat az Egyetemes Konvent a liturgiaibizottság által összegyűjttesse, tanulmányoztassa s egy-két év múlva pót-utasításról gondoskodják a tisztázatlanul maradt kérdésekben. Lapunk az ilyen anyaggyűjtésnek örömmel nyitja meg hasábjait.

Szerkesztő.

EBBŐL A VILÁGBÓL

Néhány szó az egyházkerületi bankalapításhoz.

(A *Heuréka!*... c. cikk folytatása.)

II.

Nem azt kérem, hogy vedd ki őket e világból, hanem, hogy őrizd meg őket a gonosztól. (Ján. ev. 17. r. 15. v.)

Az egyházkerület által elfogadott bankalapítási gondolatot a legkomolyabb és leg-

hatékonyabb orvosságnak tartom református egyházunk kórtüneteinek kiküszöbölésére s féltőn szeretett egyházunk megújítását más úton elérni, fejlődését, hódítását, teljes virágzását biztosítani másként nem lehet, csak úgy, ha minden lelkipásztor, mint egy győzni akaró sereg alkotó részecskéje, sorompóba lép s kifejti anyagi és szellemi erejének maximumát avégett, hogy a szükséges alaptőke, lelkészek, egyházak segítségével létrejöjjön s a bank minél előbb megkezdje működését. Ha valakinek kötelessége a református egyház megmentése, úgy az elsősorban is a református lelkészek kötelessége. Természetesen nem egyedül a lelkészek kötelessége. Abban a hatalmas seregben, mely Krisztus királyságáért, Isten országáért viaskodik, az egyházkerület a vezérkar szerepét van hivatva betölteni s ha a vezérkar valamilyen csatatervet, hadmozdulatot kigondol, kitervel, elrendel, mindenkinek meg kell végsőkig feszíteni az erőt, hogy a sereg élet-halálharcát diadallal vívhassa meg. Itt tehát, én úgy látom, nem az a kívánatos, hogy különböző rosszul sikerült eddigi vállalkozások felmelegítésével gáncot vessünk az egyházkerületi bankalapítás szédítő perspektívát nyújtó gondolatának, hanem igenis oda kell hatni minden lelkipásztornak, hogy ez a bank minél szélesebb és éppen ezért veszedelmes időktől is megingathatatlanabb alapokon felépüljön. Minden megmozdítható követ meg kell mozdítani, hogy a gondolat megvalósuljon. Elvégre a pásztor felelős a nyájért. A hű pásztor még bundáját is ráadja a nyájra, hogy védje a jég-estőtől s önmaga ázik.

Ha minden pásztor öt éven keresztül bizonyos összeget befizet, hatalmas tőke áll elő. Csak évi átlagos 200.— P-vel is létrejöhet pusztán a pásztoroktól az öt év alatt 250,000.— P. Az egyházaktól ez idő alatt legalább ötször ennyi. Mondja valaki, hogy miből? Hát kérem, semmi másból, mint a különböző segélyekből, melyeket innen-onnan a református egyházak élveznek. Tartsunk egy ötéves bójtót és lesz alaptőke. Tartsa a bójtót a pásztor is, a nyáj is. De tartsa a bójtót mindenki, aki a református egyház kenyerét eszi. Kongrua, fizetés, segélyek 5%-a vonassék le a szent célra. Érezze mindenki, hogy itt nagy összefogásról van szó s nem lapulhat meg sunyin senki. Talán ha a pásztorok, őrtállók ily bójtót tartanak, megindul utánuk az eddig oly szomorúan közönyös, tehetősebb embereink serege s létrejöhet 10—15 milliós alaptőke, mely már biztosíthatná azt az alapot, melyen a református egyház szilárdan megállhat. Bármilyen megoldást találjanak is az illetékesek arra vonatkozóan, hogy önálló vagy affiliált intézet legyen az egyházkerület bankja, 10—15 milliót össze kell hozni, hogy az igényeket kielégíthesse. Én sem tudok lelkesedni semmiféle affiliációért. Szerintem legyen független, befolyástól mentes minden más intézettől. Járjunk egyszer már a magunk lábán. Ne járjunk a

más r
volna
szöve
felele
intéze
házke
Tudor
bocsá
tené,
100—
kerül
az elv
tartoz
fizetn
esetbe

U
hog
bank
hiba
szaba
drága
egy r
venit
Lehet
kodni
A hí
zetek
kama
szörn
matn
nyek
még
rongy
telik
kokb
házn
hogyl
elégit
2—30
Anny
támo
kerül
kiépi
is. H
tarta
az ál
jaink
kivál
közö
Veres
Sánd
De h
De v
elfog
tunk
sohas
gyáv
mert
Másu
camn
lyáro
kat.
séges

más mankóin. De ha mégis ez kívánatos, nem volna-e lehetséges az Országos Központi Hitelszövetkezetbe bekapcsolódni valami megfelelő módon?! Lenne az oda bekapcsolódó intézetnek neve: A Tiszántúli Református Egyházkerület Egyházainak Hitelszövetkezete. Tudomásom szerint az OKH 5—10-szeres pénzt bocsát tagjainak rendelkezésére s ez azt jelentené, hogy ha 15 millió alaptőke összejönne, 100—150 millió volna kihelyezhető az egyházkerületi bank útján. Uraim! Nem az egyházi adó az elviselhetetlen, hanem az, hogy fűnek-fának tartoznak hűveink s kamatokat fűnek-fának fizetnek s olyanok híznak meg tőle, akik sok esetben a legnagyobb ártalmunkra vannak.

Uraim! Értsük meg, nem arról van szó, hogy most már, ha megvalósul az egyházkerületi bank, olcsóbb pénzt lehet kapni. Ez végzetes hiba lenne. Nem. A pénz nem lesz olcsóbb. Nem szabad olcsóbbnak lennie. A pénz csak olyan drága lesz, mint másutt. De a profit, a kamat egy része szikkadt református csontokat eleveníthet. Hát lehet-e ezen okoskodni tovább? Lehet-e morfondírozni, kételkedni, gáncsoskodni? Itt van például az én gyülekezetem. A hűvek el vannak adósodva. Különféle intézetekbe kb. 300,000 P a tartozás. Ennek évi kamata 10% mellett is 30,000 P. Ezt a ma szörnyű összeget fizetik el a hűvek évente kamatnak, amiből református célra, intézményekre egy fillér sem jut. Tudom, hogy másutt még nagyobb összeg megy el, ilyen címen, de rongyos 1—2 ezer pengő egyházi adóra nem telik s nem fizetnek. Miért? Mert már a bankokba fizették minden izzadságukat s az egyháznak csepp sem jut belőle. Tessék elképzelni, hogyha a hűvek hitel igényét az egyházkerület elégíti ki, micsoda kamatjövedelmet jelent! 2—300 millió kihelyezés után 4—6 milliót. Annyit, mint az államtól élvezett mindennemű támogatás. És ez a bevétel csak erre az egyházkerületre vonatkozik. Természetesen kívánatos kiépíteni a bankot a többi egyházkerületekben is. Hacsak lehet, hitelszövetkezeti alapon. Ezt tartanám leginkább célravezetőnek. Így lehetne az állam pénzét megfelelő módon és saját céljainkra igénybe venni. Vannak sorainkban kiváló hitelszövetkezeti emberek, akik idevonatkozóan bölcs tanácsal szolgálhatnak. Egy Veress Károly, egy Melkó István, egy Ignéczy Sándor és a többiek. Hallassák szavukat ők. De hallassák sorainkban küzdő bankemberek. De vigyázzunk a szavakra. Mert a hang lehet elfogult, vagy éppen jákóbi is. Kishitűség rajtunk nem segít. Koldusok vagyunk, mert tenni sohasem mertünk. Ady így mondta: Mert gyáva volt és szolga volt s életét élni sohasem merte. A Sors, a sorsa, haj, be megverte. — Másutt meg így énekel keseredett szívvel: Csak cammogva fonjuk éltünk mások elhányt guzsaljáról s nem kár értünk, ha elvágják fonalunkat. — Ne legyen már a református ember ellenséges hitű, gondolkodású bankárok gyáva szol-

gája, ne verje tovább már a Sors, a sorsa, a református egyházat, éljük már, legalább próbáljuk megélni a magunk református keresztyén életét, vegyük ki részünket az anyagi ügyek intézéseiből, ragadjuk meg a tőke uralmával az élet lehetőségeit, teremtsünk és építsünk ki egy olyan kapitalizmust, amely áldást hoz a magyar református egyházra és hűveire s nyereség lesz minden magyar emberre. Mert, ha mi elpusztulunk, elpusztul itt minden, ami magyar. „Ne csüggedj el kicsiny sereg!”

Tiszarád.

Kiss Pál.

Helyreigazítás.

Lapunk 3. számában id. Szigethy Gyula lelkésznek a belmisszióról szóló cikke tárgyában a nagytiszteletű szerző úr annak közlését kéri, hogy a szóbanforgó cikkben ő nem annyira a saját felfogását, mint mások kialakult véleményét, mintegy a hibás közhangulatot írta le s az egyházi élet bajait, körülményeit festette, mint a belmissziós munkák teljes sikerének jelenleg gátló körülményeit. Nem szeretné tehát, hogy abból a cikkből hátki is az ő felfogására, gondolkodására stb. hátrányos következtetéseket vonjon le.

Midőn ezt örömmel vesszük tudomásul, egyúttal a jelen helyreigazítást készséggel közreadjuk. — A magunk részéről pedig most már harmadszor is hangoztatjuk, hogy a nagytiszteletű lelkész úr személyét nem akartuk megbántani, amit talán most már, e nyilatkozat közlése után, ő is elhisz. Tovább ezzel az ügygel lapunkban foglalkozni nem fogunk.

Dr. Révész Imre.

Akiktől legtöbbet elvett az Úr — az árváktól: apát, anyát — adjuk nekik a legkevesebbet: pár fillért. Vegyünk árvabélyeget!

IRODALOM

A Debreczeni Református Nagytemplom (1805—1827). Írta szentpéteri Kun Ágola. — Debrecen, Városi nyomda, 1930. 44 ívrétű lap, számos képpel.

Adva van egy genialis ősmagyar tehetség, péchújfalusi Péchy Mihály, aki foglalkozására nézve magasrangú mérnökkari tiszt, végül tábornok, a Ferenc császár Napoleonnal viaskodó armádiájában, lelkileg pedig a nemzetének csinosodásáért és hön szeretett református egyházának a „Cultura“ terén való előmeneteléért egész odaadással buzgó magyar úr. Közeli rokonának, a keménykezű Péchy Imre vicispánfőkurátornak, később alnádornak felszólítására a legnagyobb ambícióval fekszik bele az 1802-ben leégett debreczeni „verestemplom“ helyére építendő új, monumentális Istenháza tervezésébe. Korának uralkodó, ünnepélyesen

klasszicizáló stílusához a magyar ész és a hagyományos református lélek viszonylagos önállóságával alkalmazkodva, de egyben az intuitio biztosságával a protestáns templom kultuszi logikáját is felismerve, egymásután készíti a templomterveket. A türelme, amelynek nyilván szent vallásának és egyházának szeretete a legfőbb rugója, csodamódon el nem fogy, akármekkora akadályokba ütközik is az építetők részéről. Egész lelke benne van a következő rezignált megállapításában: „Templomnak kereknek kellett volna lenni, mert a mi isteni szolgálatunknak szüksége *nem a szegletekben való áhitatosságban áll, hanem a papnak látásában és hallásában koncentrálódik*. Már pedig a kerek templom peripheriájának akármely pontumában tetetődik a kathedra, könnyű a székeket úgy rendezni, hogy a hallgatók lássák és hallják. A költség is kevesebb lett volna. De nehéz a szokástól elállni és mink csak a katolikusoktól által vett szegletes templom mellett maradtunk.“

Adva van továbbá egy Venerabile Consistorium, amely — legalább részben — igen kiváló lelkészi és nem lelkészi tagokból áll, de amelynek a templomépítetési dolgában állandóan küzdenie kell a maga és méginkább a közrendűbb hívek tradicionalizmusával, a pápista valláson lévő atyafiakon *túltenni* akarásával (amiben természetesen benne foglaltatik a *pápistautánszás* többé-kevésbé tudattalan lelki kényszere is) — és küzdenie kell mindezek fölött a már százhusz esztendővel ezelőtt is egyik legnagyobb magyar (és talán nem is csak magyar) református betegséggel: a nincsetlenséggel és ennek részben kiegészítőjével, részben okával, az áldozni nem akarással („Le grand hymne protestant: déficit, déficit!“ — ezt a keserű szellemességet írta le egynéhány évvel ezelőtt egy francia református lelkipásztor). „Már három ízben publicálódvann az Eklesia szüksége — panaszkodik a Consistorium — minden indító okok elmondódtak, mellyek jó embert adakozásra indíthatnak. Nem is lehet tagadni, hogy sokan ezeknek hallására megindultak. Vagynak, kik példa nélkül való buzgósággal, mások kik hővségesen, mások kik erejek felett is adakoztak. Ezeket az Isten áldja meg. De sokkal többen vagynak, kik a felölök való jó reménységnek éppen meg nem feleltek, úgy hogy ha a dolog tovább is így marad, a mi félbe levő Templomunk Eklesiank szégyenére soha fel nem épül.“

És végül adva van egy kedves, komoly leány, aki nem esett messze a fájától és akiben — a közelebbi kapcsolatokról, az atyai házban vett példaadásról nem is beszélve — megszólal a budai zsinaton részt vett ősenek vére és lelke is. Ez a leány — többek közt az ő római katolikus vallású, de minden nemes művészetért és minden igaz keresztyénségért lelkesedő szakprofesszorának biztatására is — tudományos vizsgálódás tárgyává teszi a Nagy-

templomot; Béctől Álmosdig és ezeken is túl folytatott hangyaszorgalmú kutatásokkal és ritka biztosságú szakértelemmel földeríti a Nagytemplom eddig homályban volt keletkezése és véghezvitele történetét s teljes jártassággal megállapítja művészi értékét. Ez az érték *kompromisszumból* jött létre a Péchy Mihály eszményi elgondolásai és a Venerabile Consistorium által foganatosított cunctatorkodó és kissé garaszkodó kivitel között, tehát ez az érték nem abszolút, de még így is igen nagy: „nemcsak városunknak domináló dísze, hanem egyúttal a magyarországi klasszicizáló építészetnek is érdekes és kiváló emléke.“

Így épült fel a debreczeni Nagytemplom — és így keletkezett ez a könyv. Ebből következik, hogy amelyik magyar református ember számára érték a Nagytemplom, annak számára érték, komoly, nagy érték ez a könyv is, amelyről nehéz megállapítani: a szaktudás nagyobb-e benne, vagy a tárgy szeretet.

A magyar református szellem történetének jókora darabja a magyar református templomok építési és stílustörténetében van elrejtve. Akinek a kezében van a tudás és a szeretet varázsvesszeje, az csodálatos szóra fogja még bírhatni ezt a rejtett történetet. Szentpéteri Kun Ágota megindult a járatlan úton. Vajjon kik fogják követni nemes és értékes példaadását azon a nagy magyar területen, amely tele van szórva a debreczeni nagytemplommal azonos stílusban és részben avval nemes vetelkedésből készült híres, klasszicizáló református „nagytemplomokkal“ (Nagyvárad, Kolozsvár, Czegléd stb.)?

Azt a makacsul állhatatos, pedig belül üres legendát, hogy a református szellem ellensége a művészetnek és az aisthesisnek, nem üres handabandázással, csak szolid tudománnyal — *ilyen* tudománnyal — lehet megcáfolni.

R. I.

HALOTTAINK

Misley Ilona, a magyar keresztyén leányegyesületi munka egyik lelkes vezetője, élete 38. évében hosszas szenvedés után elhunyt. Misley Ilona egyideig az Örömhír c. gyermeklapnak társszerkesztője volt. Korai halála nagy veszteség az Evangélium ügyére, melynek édesanyjával, a most különösen nagy megpróbáltatás terhe alatt roskadozó özv. Misley Sándornéval együtt oly buzgó munkása volt.

Sepsizoltáni Benkő Gábor dr., a zilahi Weselényi-kollégium nyug. tanára 73. évében 44 évi tanári működés után elhunyt. Temetése nagy részvét mellett ment végbe a kollégium díszterméből.

Az Úr kötözze be a megsebzett szíveket!

Minden egyházi okmányra, iratra, levélre ragasszunk árvabélyeget!

KÜLÖNFÉLÉK

Lelekész-képeségi írásbeli dolgozatokat (második vizsgálatiakat) Kiss Ferenc egyházkerületi levéltárnok bélyeg beküldése ellenében kívánatra visszaküld.

A szarvasi református egyházat dr. Baltazár Dezső püspökünk folyó hó 25-én meglátogatta. A látogatást szükségessé tette a szarvasi kis egyház szorongatott anyagi helyzete, ami annál fogva állott elő, hogy a protestáns kölcsön reményében az egyház tetemes építkezésbe ment bele, a protestáns kölcsön pedig az ismert okokból még mindig nem folyósított. A kis egyháznak ennél fogva rövid lejáratú drága kölcsönökkel kell küzdenie, ami az erők felőrlődésének veszedelmével fenyeget. A súlyos helyzetből való kibontakozás útjait kellett a püspöknek a szarvasi presbiteriummal való közvetlen tárgyalás során megbeszélne, ami a 25-én tartott presbiteri ülésen meg is történt. A püspök természetesen felhasználta ezt az alkalmat arra is, hogy a gyülekezetben istentiszteletet tartson és hogy tájékozódást szerezzen a gyülekezet valláserkölcsei életéről, a lelkipásztor mindenoldalú munkásságáról, amelynek megtörténte után teljes meglepéssel búcsúzott el a nagy erőfeszítésekkel nagy áldozatokat hozó lelkes szarvasi gyülekezettől.

Lelekész-beiktatás. A nyíracádi gyülekezet új ifjú lelkipásztorát, Némegy István volt túr-istvándi segédlelkész lelkipásztori állásába jan. hó 25-én iktatta be Bartha László esperes. Az ifjú lelkész — akit a gyülekezet dicséretre méltóan egyhangúlag hívott meg — debreceni egyetemünk jeles növendéke, aki az ősz folyamán szerzett oklevelet szintén kiváló eredménnyel, pedig hihetetlen életküzdelemben növekedett föl, mint lelkészárva. Isten áldása legyen a gyülekezeten és az új pásztoron.

Az árpádtéri egyházrész egyházrészi terme a nyár folyamán mintegy 2000 P költséggel át-alakított s az ősz folyamán használatnak át-adatott. A gyülekezeti teremben minden héten vallásos összejövetel tartatik igen nagy érdeklődés mellett. A gyülekezeti munka iránt az áldozatkészség is igen szépen nyilvánult meg és nyer kifejezést, úgyannyira, hogy félévi működés után az egyházrész úgyszólván teljesen kifizette egyéb kiadásai mellett az átalakítási költségeket s ma mindössze csak 500 P tartozása van, de ma már ez sem mondható adósságnak, mert az egyházrész lelkes tanácsa legutóbb tartott gyűlésén kimondotta, hogy önkéntesen megadóztatja magát: minden egyházrészi tanácsos kötelességének tartja félévre legalább 3 P hozzájárulással az egyházrészi munkát támogatni és előbbre segíteni.

A szatmár-németi egyházközség most választotta meg új presbiterit, kik közül kettő nő.

A még ott is érvényben lévő 1904—1907-iki Egyházi Törvényeink szerint ez nem igen lehetséges, hacsak külön egyházkerületi szabályrendelet nincs rá.

Tanácsbíróválasztás a középszabolcsi egyházmegyében. A középszabolcsi egyházmegye szavazatbontó bizottsága most bontotta fel az egyházmegyei lelkészi és világi tanácsbírói tisztségekre beadott szavazatokat. Lelkészi tanácsbíró lett Baráth Imre gávai lelkész. Tomory Pál paszabi és Orosz Tamás vencesellői lelkipásztorok között pótszavazás lesz. Világi részről megválasztott dr. Tóth Bálint nyiregyházi m. kir. pénzügyigazgató és Dr. vitéz Mikó Bertalan gávai főszolgabíró. Dr. Erdőhegyi Ferenc nyírbátori főszolgabíró és Dr. Szöllősy Pál nyiregyházi ügyvéd s egyházmegyei főjegyző között pótszavazás lesz. Mindegyiküknek eddigi élete biztosító záloga annak, hogy református anyaszentegyházunk drága értékeit hívott el egyházépítő munkájának folytatására. A jó Isten áldó kegyelme legyen rajtuk és munkájukon.

Csomasz Gyula szentkirályszabadjai lelkész negyvenhárom évi buzgó és hűséges szolgálat után nyugalomba vonult. Ez alkalomból megválasztott *a római katolikus plébános indítványára* Szentkirályszabadja díszpolgárává.

Új egyházmegyei jegyző. A békés-bánati egyházmegye egyházközségei egyházmegyei jegyzőnek Bakó László szegedi lelkipásztort választották meg. A nagyon szerencsés választáshoz mindkét oldalra gratulálunk.

A kecskeméti Reformátusok Lapját, mely most lépett XVIII. évfolyamába, az egyház hivatalos lapjának nyilvánította s minden református családnak megküldi. A kézbesítést a paróchiális tanácsosok látják el a Reformátusok Lapja barátainak a szövetségével. Aki a kecskeméti egyház életét figyeli, nem fogy ki az örvendetesnél is örvendetesebb meglepetésekből. — A titka ennek többek között az is, hogy mostani két lelkipásztorát 15 évvel ezelőtt nem a nagy gyülekezeteinkben megszokottá vált mértékek szerint és módszerekkel választották.

A felvidéki református körökben mozgalom indult meg Prágában magyar református missziói lelkészi állás szervezésére az ott élő magyar református diákok, katonák és hívek lelkigondozása végett.

A Budapest-kelenföldi egyház paróchiális tanácsa kimondotta, hogy minden hónap második vasárnapján úrvacsorázó istentiszteletet tart és pedig felváltva egyik alkalommal külön, másik alkalommal közös kehelyből szolgáltatva az úrvacsorai bort. Nagyon követendő példa. Az úrvacsorára a tömeggyülekezetekben minél gyakrabban kell alkalmat adni, mert egy másfél-két óráig tartószertartáson szükségképpen minden áhítat elvész. A külön kehely pedig sok ember számára egyáltalán nem kárhoztatható szükséglet.

„32 éves református vallású leány vagyok“ kezdetű mult számbeli, e rovatban közreadott hirdetés a lapba felelős szerkesztőnk Debrecenzől távollétében, tudta és beleegyezése nélkül került bele, a kiadóhivatal jóhiszemű tévedése folytán, amely viszont eléggé el nem ítéhető félrevezetésből származott. Magától értődőleg kijelentjük, hogy a lapunk szellemével és jellegével teljes ellentétben álló hirdetéssel semmi közösséget nem vállalunk, ebben az ügyben és bármiféle hasonló „turpis causa“-ban semmi néven nevezendő közvetítésre nem vállalkozhatunk. Kérjük olvasóinkat, kegyeskedjenek az egészről meg nem történnék tekinteni.

TARTALOM: K. B.: Kis templomok. — Kelemen Gyula: Megjegyzések az egységes liturgiához. — Ebből a világból: Kiss Pál: Néhány szó az egyházkerületi bankalapításhoz. — Révész Imre: Helyreigazítás. — Irodalom. — Halottaink. — Különlélek.

Laptulajdonos: Dr. KUN BÉLA.

SESZTINA LAJOS
vasnagyszerkedése
Debrecen.
Alapította 1819-ben Sesztina János.
*
Kiváló tudóképességű magyar „Perpetuum“-kályhák.
Magyar gyártmányú zománc-edények,
zsír-bödönök, disznóölő-kések, husvágó-gépek.
Telefon 6. és 15—48.

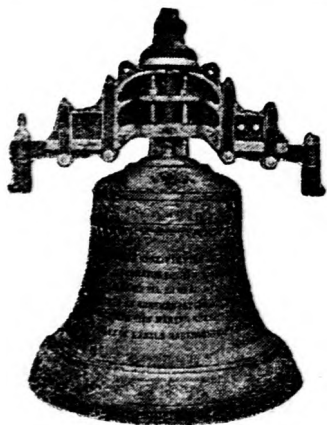
Magyarország aranykoszorús mestere

SZLEZÁK LÁSZLÓ

harang- és ércöntőde, harangfelszerelés és haranglábgyár

BUDAPEST, VI., FRANGEPÁN-U. 77. SZ.

Telefon: Aut. 913-53. sz.

A törökszentmiklósi református egyház részére készült 1770 kg.-os harang.

Az 1900. évi párisi világkiállításon díszoklevéllel, 1921. és 1923. évi vasipari kiállításon aranyéremmel, az 1925. és 1926. évi kézműipari tárlaton kormánydíszoklevéllel, 1927. és 1928. évi budapesti, székesfehérvári, szentesi és szombathelyi kiállításon nagy aranyéremmel kitüntetve. 1930. évi nemzetközi vásáron emléklappal kitüntetve.

Kötséggvetéssel díjmentesen szolgál.

Előnyös fizetési feltételek. Számos egyházi elismerőlevél.

A budapesti Bazilika 7945 kilogrammos új harangja gyáramban készült.

Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata. 1931—422

Megjelent! Megjelent!

**A
Debreceni
Képes Kalendárium**

XXXI. évfolyama 1931. évre.

Kivonat a naptár tartalomjegyzékéből:

- Dr. Csűrös Ferenc: Beköszöntő az olvasóhoz.
Dr. Baltazár Dezső: Puritanizmus.
Dr. Szentpéteri Kun Béla: Gróf Degenfeld Pál.
Dr. Révész Imre: Szele György 1854—1930.
Dr. Tóth Lajos: Dr. Szentpéteri Kun Béla az egyetem rektora.
Zivuska Andor: Költeményei.
Boldisár Kálmán: Régi Debrecen.
Dr. Lencz Géza: Augusztinus.
Baja Mihály: Versek a debreceni Nagyerdőről.
Szalacsy Rácz Imre: A király sirja.
Gulyás Pál: Versek.
Dr. Veress István: A debreceni református tanítóképzőintézet 75 éves jubileuma.
Dr. Nagy Sándor: A határper.
Kardos Albert: Kazinczy és Debrecen.
S. Szabó József: A debreceni kollégium szelleme.
Dr. Csűrös Ferenc: Emlékezés Fazekas Mihályról.
Kesztyűsné Balogh Margit: Színán basa.
Zoltai Lajos: Debrecen város póre a szoboszlói hajdúvitézekkel a Kösely-folyó felett.
Dr. Ecsedi István: A Jordán szent vízében fürödtem.
Dr. Kulhi Sándor: A városok kulturális szövetsége.
Mezei Béla: A kisfiúk cserkészete.

A Kalendárium címtára felöleli az összes köz- és magánintézményeket, nélkülözhetetlen minden ipari és kereskedelmi vállalat ügymenetében.

Tartalmazza az országos vásárok címjegyzékét. A vadászati és tilalomidő jegyzékét a különféle vadnemekre egész Magyarországon. Névnepok pontos kimutatását.

A Debreceni Képes Kalendárium XXXI-ik évfolyama ma a legolcsóbb naptár. Szerkesztőbizottsága a legismertebb debreceni előkelőségekből verbuválódik.

Ára: 80 fillér.

„MÉLIUSZ“

**könyvkereskedés Debrecen,
Ferencz József-út 26.**